

O SLOVENSKÝCH UMĚLCÍCH INSPIROVANÝCH PAŘÍŽÍ

MIROSLAV ŠEPTÁK

Na stránkách *Paginae historiae* jsem badatelskému úsilí slovenského historika Martina Vašše věnoval již dvě recenze.¹ Poprvé na sebe výrazněji upozornil publikovanou disertační prací o vývoji slovenské otázky v meziválečném období.² V období 2016–2018 vydal celkem tři knihy (!) o bratislavské umělecké bohémě v letech 1920–1945, přičemž hned první díl trilogie mu posloužil jako základ pro úspěšné habilitační řízení. Za svou publikační činnost pak v roce 2018 právem obdržel prestižní literární cenu Egon Erwin Kische.³ Po takovémto publikačním výkonu bych očekával několikaleté hledání inspirace a dobu „taktického mlčení“. Ta však nepřišla. Právě naopak. M. Vašš sotva dokončil jednu knihu, začal pracovat na další monografii. Upřímně nevím, zda autorova výkonnost pramení z nevybíravého tlaku akademického prostředí na publikační činnost nebo vyplývá z jeho přirozené podstaty badatele, který vezme pero a píše, dokud není dílo hotovo.

Recenzovanou knihou zůstal M. Vašš tematicky v oblasti kulturních dějin 20. století a částečně navázal na místo hledání inspirace pro další směřování slovenských umělců, za které si vybrali Paříž. „Město nad Seinou“ si zvolili zcela logicky a oprávněně, neboť od konce 19. století do roku 1940 plnilo roli evropské kulturní metropole, takřka nevyčerpatelné studnice inspirace od antikvariátů, rozmanitých divadel, kaváren až po nedělní koňské dostihy. A zdaleka přitom nešlo jen o multikulturní a bohémskou

1 Šepták, Miroslav: Věcná kniha o slovenské otázce v meziválečném období. *Paginae historiae* 22, 2014, č. 1, s. 268–270; týž: Zdařilá kniha o minulosti bratislavské umělecké bohémy. *Paginae historiae* 28, 2020, č. 1, s. 375–377.

2 Vašš, Martin: *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918–1938)*. Martin 2011.

3 Týž: *Bratislavská umelecká bohéma v rokoch 1920–1945*. Bratislava 2016; *Zlatá bohéma. Umelecká bohéma v Bratislave 1920–1938*. Bratislava 2018; Týž: *Mezi snom a skutočnosťou. Umelecká bohéma v Bratislave 1938–1945*. Bratislava 2018.

pařížskou čtvrt Montparnasse, místo „*umelcov, veľkých klobúkov, divoko uviazaných kravát, modeliek a cudzincov*“ (s. 62). S trochou nadsázky se dá říct, že kdo tehdy alespoň krátkou dobu nepobýval v Paříži, jako by postrádal správnou múzu.

Monografie zahrnuje celkem 35 medailonů slovenských osobností s větším či menším vlivem francouzské metropole na jejich tvorbu. Autor rozdělil knihu do tří částí. První zahrnuje dva medailony a pojednává o období do roku 1914. Druhá, nejobsáhlejší část, obsahuje celkem 22 medailonů, čímž dává zároveň odpověď na otázku, v jakém období měla Paříž na slovenské spisovatele a výtvarníky největší vliv. Nepřekvapí, že právě tvůrčí aktivitě přející prostředí společného československého státu pomohlo posílit slovenské intelektuální elity. Na období po 2. světové válce se zaměřuje třetí, poslední část, zahrnující 12 medailonů.

Jakákoli podobná selekce osobností vyvolává otázky nad jejich výběrem, přesto pokládám autorovu volbu za dostatečně reprezentativní. Zahrnuje jak dostatečně známé (například Dominik Tatarka), tak i dnes zapomenuté (například Míťa Kolesárová) osobnosti. Pomocí zohlednění především osobních vzpomínek, korespondence a dobových článků výtvarníků a spisovatelů dává odpověď na otázky, kde se vybraní aktéři knihy ve francouzské metropoli pohybovali, jak dlouho zde pobýli, s kým se přitom setkali a jaký význam měl jejich tamní pobyt z hlediska životní zkušenosti, ale také v neposlední řadě pro další tvůrčí činnost. Výsledkem je plastická sonda podávající opětovný důkaz o autorových stylistických schopnostech, čímž vytvořil čtivou knihu o vlivu Paříže na moderní slovenskou kulturu v časové perspektivě čtyř dekad.

Jelikož se jedná o vůbec první takto tematicky laděnou monografii, autor musel své teze opřít o rozsáhlý a časově náročný primární výzkum. Nicméně, mezi jeho dobré zvyky patří právě pečlivá heuristika. Z veřejných archivů „vytěžil“ především osobní pozůstalosti uložené v Archíve výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie a v archivu Slovenské národnej knižnici – Literárneho archiv (oba v Bratislavě). Z tohoto hlediska postrádám v knize kritický rozbor nevydaných pramenů, který by alespoň ve stručné podobě čtenáři přiblížil obtíže a nástrahy využití uvedené materie. Současně by bylo dobré sumárně zhodnotit výpovědní hodnotu vydaných pramenů osobní proveniencie, zejména způsob, jakým později umělci vzpomínají na čas strávený ve francouzské metropoli.

Jako pozitivum hodnotím skutečnost, že recenzovaná práce má reprezentativní tvrdou vazbu i zajímavou obálku. Na první pohled zaujme a dá případnému čtenáři jasně najevo, o čem kniha pojednává. Přední straně obálky dominuje fotografie malíře Miloše Alexandra Bazovského v pozadí se světoznámou Eiffelovou věží. Zadní strana knihy zahrnuje krátký biografický text autora monografie a obsahuje rovněž anotaci recenzované práce. Celkově lze konstatovat, že nakladatelství Marenčin PT odvedlo kvalitní práci, když vedle již zmíněné tvrdé vazby přidalo na konec knihy také černobílou fotografickou přílohu s vyobrazením hlavních aktérů knihy. Tato nadstandardní formální úprava by nebyla možná bez finanční pomoci slovenského Fondu na podporu umenia.

Monografie samozřejmě nemůže dát odpovědi na všechny otázky (M. Vašš ostatně nic takového čtenáři neslibuje) související s pobyty slovenských umělců v Paříži. Zcela novou vědeckou interpretaci, zpřesnění nebo potvrzení v knize vyslovených hypotéz by nabízelo (nelehké) studium ve francouzských archivech. Uvedu jeden příklad: ve slovenském prostředí neznámá výtvarnice Míťa Kolesárová se dokázala prosadit především ve Francii, kde vedle abstraktního umění zanechala podstatnou stopu rovněž ve filmové tvorbě, aby poslední leta života strávila v Národním domě umělců (s. 162–164). Její životní osudy by, za předpokladu existence relevantních dokumentů, stačily na samostatnou biografii. Za další podstatnou výzkumnou otázku považuji přiblížení události souvisejících s cestami umělců do Francie po roce 1948. Autor několikrát naznačuje, že právě „období tání“ komunistického režimu v druhé polovině šedesátých let 20. století pomohlo některým umělcům navštívit mnohdy i po dlouhé odluce Paříž (s. 74, 127–128, 158–159, 190). V této souvislosti překvapí, že do této skupiny patří lidé, jejichž „kádrový“ profil nevytvářel nadějně předpoklady pro benevolenci pozdějšího normalizačního režimu. Například výtvarnice Ester Šimerová Martinčeková (její otec působil ve Spojených státech amerických) bydlela ještě v padesátých letech v prostorách bez vody a sociálního zařízení, aby v sedmdesátých a osmdesátých letech několikrát navštívila francouzskou metropoli (s. 74); básník katolické moderny a nemarxista Ján Frátrik měl dokonce možnost procestovat v roce 1972 celou Evropu (s. 192).

Martin Vašš recenzovanou monografií potvrdil, že úspěšně zvládá přechod z kategorie nadějných historiků do skupiny již etablovaných badatelů

střední generace. Kniha představuje důležitý, pečlivě zpracovaný a čtivý příspěvek k dějinám slovenské kultury. Jsem si jist, že v době vydání této recenze připravuje autor další monografii nebo v lepším případě hledá recenzenta pro již vydanou knihu o některé ze zajímavých kapitol kulturních dějin 20. století.

Vašš, Martin: Zmenení Parížom. Slovenský umelci a Paríž v 20. storočí, Marenčin PT. Bratislava 2020, 256 s.